

Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0524U000017

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 17-01-2024

Статус: Захищена

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Астремська Ірина Володимирівна

2. Iryna V. Astremska

Кваліфікація: к. психол. н., доц., 19.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-9746-3356

Вид дисертації: доктор наук

Шифр наукової спеціальності: 19.00.08

Назва наукової спеціальності: Спеціальна психологія

Галузь / галузі знань: Не застосовується

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Не застосовується

Дата захисту: 06-02-2024

Спеціальність за освітою: Психологія

Місце роботи здобувача: Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Код за ЄДРПОУ: 23623471

Місцезнаходження: вул. 68 Десантників, буд. 10, Миколаїв, Миколаївський р-н., 54003, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Університетський

III. Відомості про дисертацію

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): Д 26.450.02

Повне найменування юридичної особи: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України

Код за ЄДРПОУ: 21560861

Місцезнаходження: вул. М. Берлінського, буд. 9, Київ, 04060, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія педагогічних наук України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Академічний

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Код за ЄДРПОУ: 23623471

Місцезнаходження: вул. 68 Десантників, буд. 10, Миколаїв, Миколаївський р-н., 54003, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Університетський

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 15.21.51

Тема дисертації:

1. Психологічні засади супервізії у подоланні синдрому емоційного вигорання фахівців у системах спеціальної освіти та соціальної роботи
2. Psychological principles of supervision in overcoming the syndrome of emotional burnout of specialists in the systems of special education and social work

Реферат:

1. Дисертаційне дослідження присвячено проблемі синдрому емоційного вигорання фахівців у системах спеціальної освіти та соціальної роботи (обумовленого великою кількістю непередбачуваних комунікативних ситуацій, нерегламентованим режимом роботи, високою мірою особистої відповідальності, неможливістю отримати однозначні підтвердження ефективності своєї діяльності, яка супроводжується стресами, емоційним виснаженням, професійним вигоранням) та вивченню психологічних засад супервізії у його

подоланні. Теоретичне узагальнення наукової літератури з проблеми вивчення синдрому емоційного вигорання дає підставити до віднесення його до проблем, які потребують медичного втручання (МКБ-11: діагностичний таксон («синдром, що виникає внаслідок хронічного стресу на роботі, з яким не вдалося впоратися»), шифр QD85 – «вигорання») та визначається нами як це стійке, прогресуюче, негативне психологічне явище, що негативно впливає на ефективність виконуваної роботи та, в цілому, на якість життя, зумовлений професійними стресами та постійними робочими ситуаціями, які супроводжуються великими емоційними витратами та тривалими емоційними навантаженнями. Виокремлено та описано умови та фактори (відмічено тенденцію до виокремлення таких груп, як: соціальні фактори, особистісні фактори; фактор середовища; стажовий фактор; відношення до спеціальності та самого себе тощо) емоційного вигорання, з'ясовано зв'язок між факторами та симптомами (втома, виснаження; психосоматичні проблеми; безсоння; негативне відношення до пацієнтів; стереотипізація особистісної установки; агресивні тенденції; функціональне, негативне самовідношення; стани тривожності; депресії тощо) емоційного вигорання. Запропоновано системно-структурну модель чинників емоційного вигорання, до яких ми віднесли: фактор «індивідуальні особливості» – включає такі чинники як «особистісні особливості особистості» та «локус контролю»; «поведінкові прояви» – «способи реалізації поведінки подолання» та «психологічні поведінкові механізми захисту»; «вольові властивості» – «стилі саморегуляції» та «соціальний самоконтроль»; «ціннісні установки» – «ціннісні орієнтації» та «суб'єктивне благополуччя»; «мотиваційні фактори» – «домагання особистості»; «організаційно-професійні фактори» – «задоволеність роботою» та «самоефективність»; «світоглядні базисні установки» – «базисні переконання» та «життєстійкість»; «самоусвідомлення» – «рефлексія» та «задоволеність життям». Відзначено, що професійні якості розвиваються все професійне життя фахівця, накладаючи відбиток на його особистість, «деформуючи» її, причому така професійна деформація може сприяти як формуванню висококласного фахівця, так і формуванню професійних деструкцій. Емоційне вигорання є «одним з найбільш поширених різновидів професійної деформації» та одним з «проявів професійних деструкцій особистості», які визначаються як процес руйнування структури професійної діяльності та особистості фахівця, що негативно позначається на результаті праці та стані самої діяльності, професійна деструкція має на увазі більш суттєві зміни та більш вагомні наслідки. Доведено, що синдром емоційного вигорання – це найпоширеніше явище серед професій «людина-людина», тому сучасна психологічна наука виділяє представників «професій допомоги» як тих, хто відчуває на собі найбільший вплив емоційного вигорання. Процес «вживання» в роль інших, необхідність мати змогу прожити частку життя іншої людини, як наслідок, це не проходить безслідно для суб'єкта певної трудової діяльності, неодмінно впливає на особистість. Обґрунтовано, що фахівці системи спеціальної освіти та соціальної роботи відносяться до професій допомоги, які належать до професій «вищого типу». Професії цього типу припускають постійну взаємодію і спілкування з людьми, як професії соціономічного типу, в їх основі лежить поведінка, спрямована на допомогу – просоціальна активність (діяльність, яка приносить користь іншому) особистості. Умови діяльності пов'язані з підвищеною моральною відповідальністю. Цілі та результати задаються невизначено, тісно пов'язані з «автором» та реалізуються через нього, їх практично неможливо об'єктивно оцінювати. Засобом діяльності є сама людина. Так, особлива вразливість фахівців систем спеціальної освіти та соціальної роботи, яких ми відносимо до професій допомоги, виражається специфікою їх професійної діяльності. Це професії, «створені до вигорання» (К. Черніс). Визначено професійні ризики в професіях допомоги: реакція супервізора на стрес і травму. Охарактеризовано різноманітні джерела стресу, який може впливати на супервізованого. Відзначено, що професійна супервізія може включати перевірку стресу. Описано процес професійного вигорання й надано конкретні рекомендації щодо профілактичної і корекційної роботи.

2. The dissertation provides a theoretical generalization of the problem of supervision and a new solution to the urgent scientific problem of overcoming the emotional burnout of specialists in the systems of special education and social work. As a result of the theoretical analysis, it was proved that supervision is a unique and effective method of professional support for employees (managers and subordinates, highly professional and beginners) of helping professions, aimed at developing practical skills (knowledge and skills of a professional) through reflection

on the subjective components of professional interaction and attitudes towards clients, colleagues and oneself, in which correction and regulation of emotional and volitional processes takes place. It is noted that specialists in the system of special education and social work belong to the helping professions, which are of the «higher type». Professions of this type involve constant interaction and communication with people, as professions of the socionomic type, they are based on behavior aimed at helping – prosocial activity (activity that benefits another) of the individual. The working conditions are associated with increased moral responsibility. The goals and results are set vaguely, closely related to the «author» and realized through him/her, and are almost impossible to evaluate objectively. The means of activity is the person himself. Thus, the special vulnerability of specialists in special education and social work, whom we refer to as helping professions, is expressed by the specifics of their professional activities, these are professions «created for burnout». It has been established that professional burnout is «one of the most common types of professional deformation» and one of the «manifestations of professional destruction of the personality», which are defined as the process of destruction of the structure of professional activity and personality of a specialist, which negatively affect the result of work and the state of the activity itself, professional destruction implies more significant changes and more significant consequences. The concept of supervision in overcoming the emotional burnout of specialists in the system of special education and social work is substantiated. The structural and functional model of supervision, which includes conceptual, content and technological, criterion and result blocks, is verified. The content and technological block is conditionally divided into content and technological components. The purpose of the developed model is to overcome emotional burnout, the task is to substantiate the stages, mechanisms and technologies of the studied process. The result of the implementation of the developed structural and functional model and the introduction of the corresponding program is a positive dynamics in terms of emotional burnout and its factors of specialists in the system of special education and social work, their ability to realize the functions of the phenomenon of emotional maturity. The peculiarities of the referents of emotional burnout (satisfaction with professional activity, ways of coping behavior; general self-efficacy; life satisfaction, mechanisms of psychological protection of the individual, style of self-regulation of behavior, basic beliefs, social self-control, resilience, subjective well-being, value orientations, claims, locus of control, reflexivity, individual personality traits) and their relationship with the phases of «Tension», «Resistance», «Exhaustion» are determined. It has been proved that the introduction of the supervision model as an integral part of the professional activity of specialists in the system of special education and social work leads to positive dynamics, which is expressed in a decrease in the symptoms of emotional burnout syndrome. Awareness of psycho-traumatic factors of professional activity, dissatisfaction with oneself decreases (in the «Tension» phase), which can be explained by the growth of self-awareness, self-understanding, self-worth regarding their place in life, their values and needs, which determines the search for oneself, one's true goals and activities that will inspire and give joy). The feelings of anxiety, depression (which are the triggers for emotional burnout as a psychological defense mechanism), «cagedness» decrease and the feeling of hopelessness disappears, and the mental energy is enhanced due to the induction of the ideal: thinking is directed towards the construction of plans, goals, and meanings. Inadequate selective emotional responses, emotional and moral disorientation, emotional economy, and reduction of professional responsibilities, which consists in attempts to limit responsibilities associated with emotional costs in the Resilience phase, are reduced.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Науки про життя, нові технології профілактики та лікування найпоширеніших захворювань

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Теоретичне узагальнення і вирішення важливої наукової проблеми

Публікації:

- Астремська І. В. Супервізія: профілактика та корекція емоційного вигорання працівників професій допомоги: монографія. Миколаїв: ФОП Швець В.М., 2023. 328 с. ISBN 978-617-7421-97-8
- Astremaska, I., Slyvka, M., Koval, L., Popova, O., & Lesyk A. Development of the concept of pedagogical quality assurance of educational content in a higher education institution. *Synesis*. 2023. № 15(3). P. 296–307. (WoS). <https://seer.ucp.br/seer/index.php/synesis/article/view/2626/3560>
- Astremaska, I., Anholenko, V., Pecherytsia, N., Ponomarenko, L., Kvitko, N. Features and current requirements for the supervisor's professional activity in special education and social work. *Revista Conhecimento & Diversidade (RCD)*. 2023. V. 15, n. 38 Jul./Set. P.12-27. (WoS).https://revistas.unilasalle.edu.br/index.php/conhecimento_diversidade/article/view/11024
- Chornomordenko, D., Taran, G., Havronenko, V., Astremaska, I., & Parfilova, S. Innovations in the field of education in the context of improving the personnel incentive system. *Revista de Tecnología de Información y Comunicación en Educación*. 2023. Vol. 17(3). P.195-201. (WoS).DOI: <https://doi.org/10.46502/issn.1856-7576/2023.17.03.16> <https://revistaeduweb.org/check/17-3/16-195-201.pdf>
- Chornomordenko, D., Taran, G., Havronenko, V., Astremaska, I., & Parfilova, S. Innovations in the field of education in the context of improving the personnel incentive system. *Revista de Tecnología de Información y Comunicación en Educación*. 2023. Vol. 17(3). P.195-201. (WoS).DOI: <https://doi.org/10.46502/issn.1856-7576/2023.17.03.16> <https://revistaeduweb.org/check/17-3/16-195-201.pdf>
- Astremaska I., Duve K., Shkrobot S., Frolov D., Diahilieva M. Verification of the supervision model as an effective method of preventing occupational deformation. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*. 2022 (November). № 12/02/XXXI. (Vol. 12, Issue 2, Spec.Is. XXXI.). P. 69-71. (WoS). <https://www.magnanimitas.cz/ADALTA/120231/PDF/120231.pdf>
- Астремська І. В. Командний підхід у супервізії соціальної роботи. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського: збірник наукових праць. Серія «Психологічні науки»*. 2012. Т.2. Вип. 9. С.10-15.
- Астремська І. В. Супервізія у практиці соціальної роботи та підготовці соціальних працівників. *Теорія і практика сучасної психології*. 2012. Вип. 5. С. 55–59. http://tpsp-journal.kpu.zp.ua/archive/5_2012/11.pdf
- Астремська І. В. Супервізорські відносини в професійному супроводі спеціаліста соціальної роботи. *Психологічні перспективи*. 2013. Випуск 22. С.3-12.
- Астремська І. В. Фактори супервізорських відносин у соціальній роботі. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. 2015. Вип. 36, дод. 2 до темат. випуску «Проблеми емпіричних досліджень у психології». Випуск 12. С.217-223.
- Astremaska, I. V. The peculiarities of included and not included supervision in the structure of higher education of social workers. *Проблеми сучасної психології: збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України*. 2016. Випуск 31. С.19-30.
- Astremaska I. Professional deformation of doctors: features, causes, consequences». *Правничий вісник Університету «КРОК»*. 2018. Випуск 33. С.170-176.
- Астремська І. Особливості емоційного вигорання у фахівців допомагаючих професій. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Психологія*. 2019. №1(10). С.10-13. DOI: [https://doi.org/10.17721/BSP.2019.1\(10\).2](https://doi.org/10.17721/BSP.2019.1(10).2) file:///E:/Document.pdf
- Astremaska I. V. The definition of «emotional burnout» in modern psychological science: content, reasons, patterns of occurrence. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019. № 2. Vol. 2. P.5-9. <http://www.tpsp-journal.kpu.zp.ua/index.php/archiv?id=1768>
- Astremaska I. V. Emotional burnout as the current problem of practical psychologists in the educational system. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019. № 3. Т.1. С.121-125. DOI: <https://doi.org/10.32840/2663-6026.2019.3-1.22> http://www.tpsp-journal.kpu.zp.ua/archive/3_2019/part_1/24.pdf

- Астремська І. В. Професійне вигорання лікарів-психотерапевтів та психіатрів. Габітус. 2020. Т. 2. №13. С.169-175. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2020.13-2.28>
http://habitus.od.ua/journals/2020/13_2020/part_2/30.pdf

Наукова (науково-технічна) продукція: дисертація

Соціально-економічна спрямованість: психологічні засади супервізії у подоланні синдрому емоційного вигорання фахівців у системах спеціальної освіти та соціальної роботи.

Охоронні документи на ОПВ:

Впровадження результатів дисертації: Впроваджено

Зв'язок з науковими темами:

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Попович Ігор Степанович

2. Ihor Popovych

Кваліфікація: д. психол. н., професор, 19.00.05

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-1663-111X

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Херсонський державний університет

Код за ЄДРПОУ: 02125609

Місцезнаходження: вул. Університетська, буд. 27, Херсон, 73003, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Університетський

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Ковальова Ольга Вікторівна

2. Olha V. Kovalova

Кваліфікація: д. психол. н., професор, 19.00.04

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-5061-6506

Додаткова інформація: <http://www.researcherid.com/rid/C-7855-2018>;
<https://scholar.google.com/citations?hl=ru&authuser=1&user=5mujTzEAAAAJ>

Повне найменування юридичної особи: Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Код за ЄДРПОУ: 02125237

Місцезнаходження: вул. Гетьманська, буд. 20, Мелітополь, Мелітопольський р-н., 72312, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Університетський

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Гончарук Наталія Миколаївна

2. Nataliia M. Honcharuk

Кваліфікація: д. психол. н., доц., 19.00.08

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-9552-0946

Додаткова інформація: <https://scholar.google.com/citations?user=7bOpPccAAAAJ&hl=uk&oi=ao>

Повне найменування юридичної особи: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Код за ЄДРПОУ: 02125616

Місцезнаходження: вул. Огієнка, буд. 61, Кам'янець-Подільський, Кам'янець-Подільський р-н., 32300, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Університетський

Рецензенти

VIII. Заключні відомості

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
голови ради**

Прохоренко Леся Іванівна

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
головуючого на засіданні**

Прохоренко Леся Іванівна

**Відповідальний за підготовку
облікових документів**

Баташева Наталія Іванівна

Реєстратор

УкрІНТЕІ

**Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є
відповідальним за реєстрацію наукової
діяльності**

Юрченко Тетяна Анатоліївна